سوکایەتی بە ژنان چ کەلتورێکە و چۆن دەیگۆڕین؟ ... وتاری هاوبەشی گەناسعید و ئاسۆکمال

مەلا مەزهەر و مەلا هەڵۆ و مەلاکانی هاوشێوەیان سوکایەتی بەژنان بە کارێکی ئاسایی دەزانن ،چونکە بەپێی کەلتوری ئیسلامی ژنان پلەیەکی نزمیان هەیە و چەندین ئایەت و حەدیسیان هەیە کە ژنان بە ئینسانی کامڵ نازانێ و هەمان پلەوپایە و مافیان نیە کە پیاوان هەیانە.

هۆکاری ئەوەی ئەم کەسانە دەتوانن بە ئاسانی لە کوردستاندا سوکایەتی بکەن ، دوو هۆکارە یەکەم ؛زاڵبونی کەلتورێکی پشت بەستو بە بەها پیاوسالاری و ئیسلامیەکانە ،وە دووەم سیاسەتی دەسەڵاتە بەپشتیوانیکردن و بەهێزکردنی ئەم کەلتورە.

کێ لە پشت ئەم مەلایانەوەیە؟

دەمێ ساڵە هەموو شاهیدی بەهێز کردنی دەزگا دینیەکانین لەسەر دەستی دەسەڵاتی سیاسی لە هەرێمی کوردستان . هاندان و ئاسانکردنی پرۆسەی دروست کردنی هەزاران مزگەوت بە بی باج دان ، تەرخان کردنی بودجەی زەبەلاح بە وەزارەتی ئەوقاف ، کردنەوەی دەیان و سەدان فێرگەی دینی و مەزهەبی ، کردنەوەی دەیان کەناڵی ئاسمانی ئیسلامی ، بەهێزکردنی پەروەردەی دینی لە قوتابخانەکان ، بەهێزکردنی ڕەوتی سەلەفیەت و تەرخان کردنی کەناڵی ڕاگەیاندنی تایبەت پێیان ، پێشبڕکێی حیزبەکان بۆ بە ئەندام پەرلەمان کردنی مەلاکان ، دانانی لیژنەی سانسۆری دینی لەسەر چاپەمەنی و شانۆ و سینەما و مۆسیقا ، تەنها چەند نمونەیەکن لە چۆنەتی پشتیوانی کردنی دەسەڵاتی سیاسی بەناو عەلمانی لە هەرێمی کوردستان لە بونیاد نانی دەزگایەکی زەبەلاحی دینی کە کاریگەری راستەوخۆی لەسەر هەڵس و کەوتی تاک و خێزان و کۆمەڵگە داناوە و کەلتوورێکی گشتی برەو پیداوە کە تیایدا نرخ و بەهای ژنی وەک ئامرازی تێر کردنی ئارەزووی جنسی پیاو و منداڵ خستنەوە و ماڵ بەڕێوەبردن دیاری کردوە لەسەر ئاستی خێزان .

یەکێک لە دەرئەنجامەکانی پشتگیریەکانی دەسەڵات بە دەزگای دینی ، دروست بوونی دەیان بانگخواز و کەسایەتی دینی وەک مەلا مەزهەر و مەلا هەڵۆ و د. عەبدولواحید و د. عەبدولەتیف و ئەوانی تر کە لە

چەند ساڵی رابردوودا هەریەکە و بە شێوەی جۆراو جۆر باس لە پێگە و جێگەی ژن دەکەن لە کۆمەڵگە و لە خێزاندا ، هەڵبەت دروست بوونی لە نمونەی ئەم جۆرە بانگخوازانە لە هەرێمی کوردستان تازە نی یە ، بەڵکو لە ساڵی نەوەدەکانیش کەسانی وەک مەلا بەشیرلە شاری هەولێر و مەلا ئەحمەدی خانەقا لە سلێمانی هەبوو وهەمان دەوریان دەگێڕا و هەمان کاریگەریان دادەنا لەسەر زەینی ئەوانەی هاتوو چۆی مزگەوتەکانیان دەکردن . لە گوتارەکانیاندا یەکە بە ژن دەدەنە جێگەی وا لە چێشتخانە و یەکە دەلێ ئەگەر ڕێگە نەدەن پیاوەکانیان فرە ژنی بکات داینەسەرن ، یەکە تر دەلێ ئەوەی سفور بێت پیاوانی خێزانەکەی "گەوادن" ، یەکە دەلێت کچان دەبێت تا تەمەنی ١٤ ساڵی بخوێنن و لە دوای ئەوە بدرێن بە شوو و چەندینی تر کە ڤیدیۆکانیان خۆی دەدات لەچەند سەدەک. ئەوان هەروەها قسە دەکەن لە سەر ژنانی هونەرمەند و شانۆکار و گۆرانیبێژ. بەڵام زۆر بە تایبەت تر قسە دەکەن لەسەر چالاکانی نیو ڕێکخراوەکانی ژنان و ئەوانەی لە بواری وەستانەوە بە دژی توند تیژی خێزانی کار دەکەن.

بەلام با بزانین بۆچی دەسەلاتی "بە ناو عەلمانی و لەڕاستیدا خێڵەکی و ئیسلامی" هانی کەسانی کۆنەپەرستان و کەلتوری دژی ژن دەدا ؟

دوانەی دەسەڵات و کەلتوری دژی ژن

حزبە دەسەڵاتدارەکان لە پاراستنی کەلتوری دژی ژندا دەتوانن سود و قازانجێکی مادی زۆر بە دەست بهێنن، کە بەپێی بانکی جیهانی ١٤٪ ژنان لەسەر کارن.*١ ئەم ڕاپۆرتەی ٢٠١٩ ڕادەی بەشداری ژنانی کوردستان لە کاردا بە نزمترین ئاست دەزانە لە جیهاندا. واتە ٨٦٪ ژنان بێکارن و ئەم ملیۆن ژنە بێکارەش دەبێ لە باری کۆمەڵایەتیەوە لە دۆخێکدابن کە فرسەتی ناڕەزایەتیان بەم ژیانە سەختەیان نەبێ و داوای بیمەی بێکاری و بیمەی کۆمەڵایەتی نەکەن و لە ماڵەوە وەک ژنی بێکار خزمەتی خێزان و پیاو بکەن تاکو وەک ژنی ماڵەوە پێناسە بکرێن و هیچ بەرپرسیاریەتیەکی مادی و مافیاکیان لەلایەن حکومەتەوە بە حساب نەکرێ. هەربۆیە کەلتورێک کە دەتوانێ ژن بە ژێردەستەی پیاو و کەم بایەخ و سوک سەیر بکا دەبێتە مایەی قبوڵکردنی بێ مافی نیوەی کۆمەڵگەی کوردستان و بەمەش دەسەڵات لە ناڕەزایەتی نیوەی کۆمەڵگە ڕزگاری دەبێ. هەربۆیە دەبینین بودجەیەکی زۆر بە دەزگا ئیسلامیەکان سەرف دەکرێ تا هەڕەشەی فەتوایەک دژی ژنان بدەن و هەوڵ دەدەن یاسای فرەژنی و دژی ژن زیاتر پەرەپێ بدەن.

بەڵام هەکاری سەرەکی ئەوەی ئەم کەسانە دەتوانن بە ئاسانی لە کوردستاندا سوکایەتی بکەن بە ژنان ، جگە لە پشتیوانی دەسەڵاتی

پارتی و یەکێتی بەیان ، سەرچاوەکەی وا لە کەلتوری ڕەگداکوتاوی پیاوسالاری لە کۆمەڵگەی کوردستاندا، کە مێژوویەکی درێژتری هەیە لە دەسەڵاتی پارتی ویەکێتی و سەرهەڵدانی هێزە ئیسلامیەکان لە کوردستان .
شەریعەت و یاسا ئیسلامیەکان لەگەڵ کۆمەڵێک دابونەریت و بەهای پیاوسالارانە، پێگەی ژن و پیاوی لە نێو خێزاندا بە قازانجی سەرداری پیاو یەکلاکردۆتەوە. ئەمەش لەباری کۆمەڵایەتیەوە تەواو قبوڵ کراوە نەک هەر لە لایەن پیاوەوە ، بەڵکو لە لایەن ژنانەوە لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی دەگوێزرێتەوە . ئەم سیستەمە کۆمەڵایەتیەی پیاوسالاری لە خێزاندا کەلتوری گشتی لە کۆمەڵگەدا پێک دێنێ. دەسەڵاتیش لەڕێگەی یاسا و ڕێساکانی بەڕێوەبەردن و دامودەزگای دینی فەرمیەوە هەمان سیستەمی پیاوسالاری لە کۆمەڵگەدا یاسایی دەکاتەوە.

ئەم سێ کوچکەی پیاوسالاری و دەسەڵات و دین، هەمویان بونەتە ئەو زەمینە کۆمەڵایەتی و یاساییە و ئەو داب ونەریتە خێڵەکی و دژی ژنە جێکەوتوە لە کۆمەڵگەدا، کە گوتاری ئەمڕۆی ئیسلامی سیاسی ومەلاکان لە ئەساسەوە پشتیان پێ بەستووە . ئەمەش بوەتە ئەو کەلتور و فەرهەنگ و زانیاریانەی کە زۆربەی کۆمەڵگە هەیانە دەربارەی ژن ، وە تا ئەمڕۆ نەک بەردەوامە ، بەڵکو هێزی بەبەردا دەکرێتەوە و زیندوو دەکرێتەوە . مانەوەی ئەم کەلتورە دواکەتوانە لە ئاستی کۆمەڵایەتیدا فرسەتی بە هێندێ مەلای کۆنەپەرست و ئیسلامی سیاسی و دەسەڵاتیش داوە کە هێرش و سوکایەتی بەسەرژنان بکەنە کارەکی ئاسایی، کە ڕۆژانە لە کۆمەڵگەدا دژ بەژنان دەکرێ.

ئەم کەلتوورە گشتی یە جگە لەوەی کە لەبەرژەوەندی پایە و دەسەڵاتی تاکی پیاوە بەگشتی ، کاریگەری خۆی لەسەر تاکی ژنیش داناوە . بە پێی ئەم بەها گشتیە کە دانراوە بۆ ژن ، باشترین نمونەی ژن دایکەکە کە ژنی ماڵەوەیە و خزمەت بەهەموو خێزان دەکات ، دایکەکە کە مێردی نەماوە دانیشتوە بۆ دیار منداڵەکانیەوە بە خزمەتکردن پێیان ، ژنەکە کە بە دەنگە شەرمنە و قسە لە قسەی پیاودا ناکات و ..هتد . ئەم جۆرە لە ژیان تەواو بە دڵی دەزگا دینیەکانە و بە دڵی دەسەلاتیشیە .
سەرمایەداری ژنانی ڕاپێچی کارکردن لەدەرەوە کردوە و لە ماڵ دەری هێناون. بەڵام هێشتا ئاستی هوشیاری بە مافەکانیان و بە بەها کۆمەڵایەتیەکان لە ئاستێکی کەمدایە. هاوکات دەسەڵاتی سیستەمی پیاوسالاری خێزان و سیستەمی عەشیرەتی و میلیشیایی حکومەت و

دەسەڵاتی دین بەسەر یاسا و بەڕێوەبردن و ژیانی گشتیدا هێشتا بەهێزە و زاڵە لە کۆمەڵگەدا.
بەڵام ئەو گۆرانکاریانەی بەسەر پێگەی سیاسی وئابووری راستەقینەی ژندا هاتوە لە کۆمەڵگای کوردستاندا، پێچەوانەی خواست و ئارەزووی دەزگای دینی و ئەو نەرمە کۆمەڵایەتیانەیە کە خوازیاریەتی ، و بەشێکی زۆر لە ژنان پابەند نیین بەو بەهایانە و بە شایەنی خۆیان نازانن ، بەڵکو هەوڵ بۆ ڕێزگرتن لە مافەکانیان دەدەن . کێشەکە لێرەوە دەست پێ دەکات .
ژنان بە هۆی هاتنە مەیدانی کار و فشاری بێکاریەوە دەستیان داوەتە کارکردن لە مەیدانی جۆراوجۆری کۆمەڵگەدا.هاوکات گۆڕان بەسەر کەلتوری کۆمەڵگەدا هاتوە بە هۆی گەورەبوونی خێرای شارە گەورەکانیشدا لەئاکامی زیادبونی لەڕادەبەدەری دانیشتوان و دەست ڕاگەیشتنی هەموان بە ئەنتەرنێت و سۆشیال میدیا. ئەم دۆخە تازەیە هوشیاریەکی گلۆباڵی سەبارەت بە ژیانی مۆدێرن دروستکردوە، کە ئیتر ئەو کەلتور و دابونەریتە کۆنانە بونەتە ڕێگر وچیتر ژنان ئەو کەلتورە کۆنە قبوڵ ناکەن و ڕوبەڕوی دەبنەوە.

دەوری ناڕازیەتی ژنان لە گۆڕینی کەلتوردا

ناڕەزایەتی و ڕوبەڕوبونەوانەکانی ژنان چ لەناو خێزاندا دەسەڵاتی پیاوی لەرزاندوە ،وچ لە ئاستی کۆمەڵگەدا ڕوبەڕوی دەسەڵاتی دین و پیاوانی ئاینی دەبێتەوە و دەیان خاتە قەفەسی تاوانباریەوە ،و چ لەئاستی حکومەت و پەرلەمانیشدا داوای پاراستن و یاسای مافەکانی ژنان دەکا.
لە ناڕەزایەتیەکانی مامۆستایان و فەرمانبەران و کرێکاراندا سەبارەت بە موچە و ڕوبەڕوبونەوەی پلانەکانی حکومەت لە کاتی قەیرانەکاندا، کاریگەری بەشداری ژنان دەبینین لەسەر کاڵکردنەوەی کەلتوری زاڵی پیاوسالاری و بەکەم گرتنی ژنان .
ئەمانە هەموو زەمینە دروست دەکەن بۆ سەرهەڵدانی کەلتورێکی ئینسانی و مرۆڤدۆستانە لەکۆمەڵگەدا کە ڕێز لە جێگە و مافەکانی ژنان بگرێ.هەرچەند ئەمانە تەنیا زەمینەیەکی سەرەتایین و هێشتا نەبوونەتە هوشیاریەکی گشتی وکۆمەڵایەتی کە کاریگەری لەسەر کەلتوور دابنێت بەتەواوەتی،بەڵام کەلتووری کۆن ترسی لەناوچونی لێنیشتوە و پەلاماری هەر پێشکەوتنێک و گۆڕانکاریەک دەدەن کە ژنان لە کەلتوری کۆمەڵگەدا دروستی دەکەن ، دەست دەبەن بۆ توند تیژی نواندن بەرامبەر بە ژنان .

ئەمە شێوەیەکی کەلتوریە لەنێوان کەسانی کۆنەپەرستی وەک مەلا مەزهەر

و مەلا هەڵۆ و هاوپەیمانەکانیان ل◻ نێودەسەڵات و لە حزبە ئیسلامیەکاندا لەگەڵ ژنانی ئازادیخواز و هاوپەیمانەکانیان لە ڕێکخراوەکانی ژنان و ڕیکخراوە چەپ و سێکۆلار و کۆمۆنیست و پارێزەر لەمافەکانی مر◻قدا.

هاتنە مەیدانی ژنان و پیاوانیکی ئازادیخواز لەدژی مەلا مەزهەر و ڕاپێچکردنی بۆ دادگا و خستنە قەفەسی تاوانباریەوە کارێکە کە سەری ئەو ڕمەیە کە ئەم گۆرانکاریە هێناویەتی ، ئەوە پێگەی ژنانە کە جێی بە گوتاری ئەوان لێژ کردوە . ژنان و پیاوانێکی ئازا و جەسور کە نوێنەرانی ئەو کەلتورە دژە ژنە ڕاپێچی دادگا دەکەن ، کارێکی گرنگ دەکەن بۆ تێکشکاندنی کەلتوری سوکایەتی بەژنان و ئەمە بەشێکە لە خەباتێکی ئاشکرا دژی کەلتوری زاڵی کۆمەڵگە.
هاتنە مەیدانی ئەم ژن و ڕیکخراوانەیان دژی سوکایەتی و فرەژنی درێژەی ئەو هەوڵانەیە کە بزوتنەوەی ژنان لە سێ دەیە دژی کوشتنی ژنان لە کوردستان دەیکەن. بەشێکی ڕیکخراوەکانی ژنان بەردەوام خەریکی پاراستنی ژنان بون لە شێلتەرەکان و بەهانا چونی ئەو ژنانەی لە توندوتیژی خێزانی هەڵاتون. ئەوەی دەبینین لە کوردستاندا ک◻م◻◻ک ◻یکخراو و چالاکی ژن هەیە و لە خەباتی بەردەوامدان بۆ پارێزگاری لە مافەکانی ژنان. ئەم کارە مەلا و لایەنە ئیسلامیەکانی هەراسان کردوە و بە هەڕەشەیان دەزانن بۆ سەر کەلتورێکی دواکەوتوانە کە ئەوان لەسایەیدا دەتوانن ڕاوی دەنگی خەڵکی پێ بکەن بۆ بەدەستهێنانی پۆست و شەریک بون لە تاڵانی داهاتی کۆمەڵگە.

مەلا مەزهەر بە پشتیوانی لایەنە کۆنەپەرستەکانی هەولێر دەتوانێ خەڵک کۆبکاتەوە کە پارێزگاری لە سوکایەتی بەژنان و فرەژنی بکەن بە ئاشکرا. لە نێو تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان بە هەزاران گەنج و پیاو سوکایەتیان بە ژنان دەکرد و بە وپیاوانەی بەرگریان دەکرد لە شکاتی ژنان . جوێن و سوکایەتی وبەکار هێنانەوەی دەستەواژەکانی مەلا مەزهەر ، تێکەڵ کرابوون بە هاوار هاواری هیستریای گوایە هێرشکراوەتە سەر خودا و پێغەمبەر و دینەکەیان . پیاوانی فرە ژن هاتبووەن سەرجادە و بەرگریان دەکرد ، پۆلێک پێشمەرگە ، بە بێ ئەوەی لە بیریان بیت کە هاوڕێکانیان لە شەڕی داعشدا گیانیان لە دەست دا، بەڵام ئێستا هاواریان دەکرد، ئیمە پشتگیری لە مەلا مەزهەر دەکەین . ئەمە سیناریۆیەک نیە دروست کرابێ بەڵکو ئەمە واقعیەتی بونی سێ کوچکەی دەسەڵات و دین و کەلتوری سوکایەتی بەژنە کە لە کوردستاندا ئامادەیە و جەماوەری خۆی هەیە. بەرەی ئازادیخوازی

کۆمەڵگە پێویستە وشیارانە لە پەیوەندی نێوان ئەم سێ کوچکەی کۆنەپەرستییە بڕوانێ تاکو ڕووبەڕووی سیناریۆکانیان ببێتەوە و ڕێگاکانی شکانی تابوی ئەم کۆڵەکانەی کۆنەپەرستی لە یاسا و کولتور و ژیانی ڕۆژانەدا نیشانی کۆمەڵگە بدا.

بۆچی زۆربەی کۆمەڵگەی کوردستان بەرامبەر سوکایەتی بەژنان بێ دەنگە؟

ئەوەی جێگای سەرنجە بێ دەنگی بەشێکی زۆری کۆمەڵگەیە بە بیانوی جۆراوجۆرەوە، وەک ئەوەی ئێستا کاتی مەسەلەی ژن نییە و ئەمە بە لەبیربردنەوەی ناڕەزایەتییە بە دەسەڵات، یاخود ئەوەی شکات و دادگایی تەنیا مەلایەک سودی نییە و ئەوە مەلا گەورە دەکات و بیانوی ئەوەی ڕێکخراوەکانی ژنان گەندەڵییان تێدایە، یاخود دادگا گرنگ نییە و هیچی پێ ناکرێ.
ئەمانە هەمووی نیشانی دەدا کە کولتوری سوکایەتی بەژنان و ترس لە گۆڕینی ئەم کولتورە ئەوەندە بەهێزە کە هەر ناڕەزایەتییەکی ڕەوا و پێشکەوتوانە دەخرێتەژێر پرسیارەوە لە لایەن زۆرینەی کۆمەڵگەوە .
ئەم بیانوانەش جۆرێک لە خۆدزینەوەیە لە بەرپرسیارێتی بەشداری لە گۆڕینی کولتوری دواکەوتوانەی دژی ژن لە کۆمەڵگەدا.
ئەگینا هەموو ڕۆژێ خەڵک دەتوانێ ناڕەزایەتی بەرامبەر بە دەسەڵات دەرببڕێ و دەریشی بڕیوە . ئیتر بۆ هاتنە مەیدانی ژنان بۆ مافەکانیان دەبێ ڕێگری بکا لە ناڕەزایەتی دەربڕین بەرامبەر بە دەسەڵات ؟
بەپێچەوانەوە ئەگەر هەر بەشێکی کۆمەڵگە ناڕەزایەتی بەرامبەر بە گێشەیەکی نایەکسانی و نادادپەروەری دەسەڵات دەرببڕێ، ئەوا دەسەڵات دەکەوێتە ژێر فشاری بەشێکی زۆرتر لە کۆمەڵگەوە و بەرەی ناڕەزایەتی شۆڕشگێڕانەی پێ بەهێزتر دەکرێ دژی دەسەڵات. گرنگی نەدان بە ناڕەزایەتییەکانی ژنان بەرامبەر بە کۆڵەکەیەکی کۆنەپەرستی دەسەڵات بەمانای خستنەلاوەی خواستێکی گرنگی ژنانە لە باشتربونی دۆخیاندا و لەبەر چاو نەگرتنی مەسەلەی ژنانە کە هەزارەهایان لێ بوەتە قوربانی دەسەڵات و کولتور و هاندانی کۆنەپەرستانی دینی.

باسی دادگایی کردنی مەلایەک بەکەم دەگیرێ ، بەڵام وەک لە بەیانی کەمپینی (#ئەوەستینەوە_دژی_سوکایەتی_کردن_بە_ژنان)دا هاتوە:
“ئەم کەیسە وەک کەیسی چەند کەسێک و چەند ڕێکخراوێک سەیر نەکا کە سوکایەتیان پێکراوە ، بەڵکو ئەمە کەیسی سوکایەتی کردنە بە هەموو ژنانی کوردستان.”

بەڵام ، ئەمڕۆ دادگایی کردنی ڕەمزێکی کۆنەپەرستی و خستنەقەفەسی تاوانباریەوە بەمانای خستنە قەفەسی کەلتور و یاسایەکە کە سوکایەتی بەژنان و فرەژنی بەڕەوا دەبینێ . بەم پێیە ئەمە نیشانەی ئاشکرابونی توانا و ئیرادەی ئازایانەی ژنانی ناڕازیە کە ڕێگە بە هیچ کەس ولایەنێکی کۆنەپەرست نادەن سوکایەتی بەژنان بکەن و دەیکەنە نمونە بە هەموو کۆنەپەرستانی تر.
بیانوی ئەوەی دادگایی کردن ئەم مەلایانە گەورەدەکا! بەڵام ئەم مەلایانە پلەوپۆست و گرنگی خۆیان لای دەسەڵات هەیە و بەم دادگایی کردنە گەورە نابن. هەربۆیە ئەمەش بیانویەکی بێ هێزە بۆئەوانەی کە دەڵێن مەلا گەورەمەکەن و نازانن کە چ پەیوەندیەکی ڕۆحی و مادی لەنێوان دەسەڵات و ئەم جۆرە لە پیاوانی ئاینیدا هەیە. دادگاییکردنی هەر کەسێکی کۆنەپەرست و سزادانی ئیرادەی ژنان زیاتر بەهێز دەکا بۆ هاتنە مەیدان و ڕوبەڕوبونەوەی دەسەڵاتێک کە پارێزەر و سەرچاوەی مادی هەموو ئەم کۆنەپەرستیەیە لە کوردستاندا.

بیانوی ئەوەی بەشێکی ڕێکخراوەکانی ژنان بەشیکن لە دەسەڵاتێکی گەندەڵ وبێگومان گەندەڵی ئەوانیشی گرتۆتەوە و کاریگەری خراپی لەسەر ناوی ڕێکخراوە پارێزەرەکانی ژنانیش داناوە،بەڵام ئەمە ناکاتە سڕینەوەی چالاکی ئەو کۆمەڵە ڕێکخراوەی تری ژنان و هەڵسوڕاوانی ژنان ، کە بەهۆی چالاکیەکانیانەوە بە پارێزگاری و داڵدەدانی ژنان و ڕزگارکردنیان لە توندوتیژی خێزانی و وەستانەوەیان بەرامبەر بە فرەژنی و فەتوای زانایانی ئیسلامی و سوکایەتی بەژنان ،هەمیشە لە ژێر هەڕەشە و زمانی زبری مەلا و لایەنە ئیسلامیەکاندان.

ئەوانەشی دەڵێن دادگا گرنگ نیە چونکە حکومەت خۆی گەندەڵە و دادگانیشی گەندەڵن و هیچیان پێ ناکرێ. ئەمە جۆرێک لە پاسیفیزم بەرهەم دەهێنێ کە هیچ نەکرێ بەرامبەر بەدەسەڵات . ئەم بۆچونە هیچ لە تەرازوی هێزی نیوان ژنان و دەسەڵات و دین نازانێ و پێی وایە کە ئەگەر هیچمان نەکرێت ئەوا شەرعیەت بە دەسەڵات نادەین! ئەمە چ لۆژیکێکە کە لە هیچ کردندا شەرعیەتی دەسەڵات نامێنێ!؟ ئەمە جگە لە پاسیفیزم هیچی ترنیە و ناتوانێ ناوی هیچ شۆڕشگێڕیەتیەکی لە بنێی. ئەم بۆچونە توانای ڕوبەڕوبونەوەی دەسەڵاتی نیە بە چەکەکانی خۆی وەک دادگا و یاساکان، وە فشار بۆ جێبەجێکردن و سەلماندنی خواستی خەڵکی ناڕازی و سەپاندنیان بەسەر دەسەڵاتدا بە پیویست نازانێ، چونکە خۆی بەشێک لەو خەباتە ڕۆژانە نیە کە گۆڕانکاری لە کۆمەڵگەدا دروست دەکا.

هاتنە مەیدانی ئێستای ژنان دژ بە سوکایەتی و دژی فرەژنی بەشێک لەو شەڕە کەلتورییەیە کە دەتوانێ بەهەر سەرکەوتنێک لە دادگا و یاساکاندا نیشانەی گۆڕانکاری ڕادیکاڵانە بێ لە کەلتوری کۆمەڵگەدا بەرامبەر بەژنان. ژنان کاتێک دەتوانن کەلتوری دژی ژن بخەنە قەفەسی تاوانبارییەوە، بەمە نیشانی کۆمەڵگەی دەدەن کە کەلتوری دواکەوتوانە و دژی ژن دەبێ بگۆڕدرێ. هەرچەندە ئەم بزوتنەوەیە لە ئێستادا لاواز بێ و نەتوانێ خەڵکێکی زۆر کۆبکاتەوە ، هیچ لەوە کەم ناکاتەوە کە ئەم بزوتنەوە شۆڕشگێڕانەی ژنان شەڕێکی گرنگ و چارەنوسازەکا لەگەڵ کەلتوری دژی ژن و ڕەمزەکانیدا کە بەهەموو شێوەیەک لە لایەن دەسەڵات و ناوەندی دژی ژنانەوە پشتیوانی دەکرێن. گرنگە هەموو کەسێکی ئازادیخواز و یەکسانی خواز بزانێ کە پشتیوانی ئەم بزوتنەوەی ژنانە ڕێگای بەهێزکردنی ئەم کەلتورە پێشکەتنخوازی و مرۆڤدۆستانەیە لە کۆمەڵگەدا و بە هەوڵی هەمو ئازادیخوازان سەرکەوتودە بێ.

*١ https://www.worldbank.org/en/news/feature/2019/03/21/helping-women-in-kurdistan-region-of-iraq-to-find-jobs

گەنا سعید و ئاسۆکمال

غوربت ... سەمیرە سابیر

ئەگەر هاتی ڕۆژباش ڕابچڵەکێنە
ئەگەر هاتی شەو باش بدوێنە،
نەچێپکە گوێ، نەشرینی خۆش
نەعەترو گوڵاوی بۆن خۆش
مەهێنە بەم، من پەپولەیەکی ئازادنیم،
کەلەبچەی دەرە شعرەکانم
ئەگەر هاتی ئەم جارەیە
من لەو پیاڵە قاوەییە
سارترم بێت،
تاڵترم بێت،
ئەمجارەیان نەدووچاوی پڕ ئەوینت
نەگوتنی پڕ شیرینت

نام هەژێنن نام گریێنن
ئەمجارەیان دڵ تەپ تەپ
دەنگی نایە.
بۆدیدارت بۆ رووخسارت
ئەمجارەیان نۆری تۆیە بۆ دڵشکان
بۆگلەی و چاوی پڕ لە گریان.
ئەمجارەیان ئەگەر هاتی،
نۆرەی تۆیە بۆ غوربەت.

سەمیرە سابیر

كتێب: گەڕان بە دوای جوانییەکان لە ڕووبەرە فەرامۆشکراوەکاندا ... عەتا قەرەداخی

ناوی کتێب : گەڕان بە دوای جوانییەکان لە ڕووبەرە فەرامۆشکراوەکاندا
بابـەت : لێكۆڵینەوە
نووسەر : عەتا قەرەداخی
پیتچنین و هەڵەچنی : نووسەر
نەخشەسازی ناوەرۆك : میدیا ئیبراهیم شكاك
بەرگ : شاخەوان جەعفەر
تیراژ : 500 دانە
چاپ : چاپی یەكەم – چاپخانەی ڕۆشنبیری- هەولێر/ 2020

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێر□ بکەن ......

دەبەنگی ... تێکست : د.چیا زەنگەنە وەرگێڕانی : پشکۆ ناکام

دەبەنگییە ،
تا بیرکەیتەوە
هەر دەبەنگییە
ئەم گەلە
لە بێ ئاگایی
و
“شەتە””تی
و
پەی نەبردن بە راستییەکان
لە خەوەکی قووڵا لەی کەووتوە
دەبەنگی
سنوورەکانی بەزانوە
سەرەک وەک خودا
وەک بنیاتنەری ئاسمان ئەبینەتەوە
ئەستاش ، پیرەز یی
لە میزی حوشتر
و
هەوای بیابانا ئەهە نەتەوە
قوڕ بەسەر نەتەوە یەک
کە دەبەنگ بێ
فەرمانڕەواکان
ڕیش سپییەکان
ئالودەی خیانەتیان کرد
بەرگی نیشتمان پەرۆییان
پێ لەبەرکرد
دەیان فورسەت
کە دووبارە نابێتەوە
بە لاڕێ برا
پاشان لەناو برا

دەبەنگیە
ب□شان و باڵی نیشتمانا
هەڵبەیت ، کە سەرکردەکان
کۆمەڵێک بازرگان
بە ناوی خوا
بەناوی گەل
لەژێر مێزەرەکانا
لە دیوی ناوەوەی جببەکانا
بازرگانی لێهاتوون
بۆ سفرەکان
بۆ داهاتەکان
بۆ قاسەکان
بۆ بەریوەبردنی دەربار
هێند شارەزان
کەس لێیان ناباتەوە
ئەوان: نوێنەرایەتی خوا ئەکەن
فەرمانی بریکاری
خوایان بۆ نووسراوەتەوە
کوشتن و غەزەب
وێرانیی و نەفرەت
وەک خۆشەویستی
و
حورمەت لێنان بۆ گەل
بە نموونە ئەهێننەوە

پارچەکانم کۆکەنەوە … ستار ئەحمەد

پارچەیەکی دیکەی لەشم
دەیەوێت ناخم بگۆڕێ
لەرووکەشم جیابووەتەوە
جارێك رەنگی سەوز دا یدەگرێ و

جارێکی تر ..
زەردو ناسك دەبێتەوە
بەدروشمی هەر دەیگۆڕین
سلێمانی کردە پاچە
کەرکوکی لەخۆی زویر کرد
هەولێر زۆر لێیان بێزارە
دهۆك ل□ نەخشەیانا مرد
چیبان گۆڕی
هەڵگوردیان بردە قەندیل و
زاگرۆسیان هێنا بۆ گەرمیان …؟
هەڵەبجەیان دا ب□ بەغداو
تکریتیان خستە سەر دهۆك ..؟
هەر سەوزن و
تەنها کەمێك کاڵبوونەوە
شکۆو رێزی پێشینەیان
ل□ دەست دەرچوو
دڵێکم بوو کردیان بەدوو
من ل□ نێوان دوو بەرداشا
دەمیان هاڕی
باری ئەوانیش
ها تە شانم
جاران تەنها کوردستان بوو
ئێستا خاوەنی
سەد خاك و
چەندین پاشاو نیشتمانم
لەم کەرکوکە
شەوان گرمەی
تۆپ و گوللە و نارنجۆکە
داعش دێت و داعش دەڕوا
کەرتێکی تری دەروونم
ب□ توندی جەستەم دادەگرێ
بەڕدێنی جەنجاڵەوە
بەدەرپێی کورت و
شان بەخوێنی بەرماڵەوە
باسی ئبمامی ئەحمەدو
بوخاری لنگەو قووچ دەکەن
بوون□ تە دەمچەرمووی

شارەکەم و
کوردی رەسەن
سڵاو بەزاری دایکمان قەدەغەیە
ناولێنانی تازە مناڵ
بەکوردی هەر زۆر مەحاڵە
بەگژ دارو بەردا دەچن
بەباڵای تورك و عەرەبا
وێرد دەخوێنن
پەروەردەی دەستی ئوسامەو
غەلی باپیری خۆمانن
خۆیان ن□ بێت
هەموو دونیا
بەکافرو جوو دەزانن
وەرە ل□ نێو
ئەم گێژاوی خوێن رشتنە
ل□ نێو ئەم بازاڕی مەرگ و
خاك و میللەت فرۆشتنە
بەرگەی بەزم و
بالۆرەی ردێن و
پەچەو ژنهێنان و
سێکس بگرە
سات لەدوای سات
رۆڵەیەکی ترمان دەڕوات
قارەمانێك شەهید د□ بێت
ژن و
نەوەی بەجێماویان
بێ مووچەو
خانوو
قووتی رۆژ
جەسنەی سەربڕاوی
براو
مێردو کەسیان
دەخرێتە کۆش
بەم شەوگارەش
هەر درۆیە
بەسەر شاشەی تیقی و
کەناڵەکانا دەبارێ

خەمی گەورەیان گیرفانەو
دەترسن
مووچەو
حیمایەو
ماشینەکانیان نەمێن
جارو باریش
سروودێکمان بەگوێ دەدەن
کەس نەڵێت کورد مردووە
زیندووەو قەت نامرێ و
هەر دەمێنێ
باکوورم خاك بەدەربووە
بەپیلانی زلهێزەکان
هاپۆیان رادەستی تورکیا کرد
گلێنەی دیاربەکرو
ئامەدو عەنتابیان برژان
هەر چۆن بەرێکەوتن نامەکەی
لۆزانی شوم
کوردستانیان
چوار پارچەکرد
ئێستاش ئارەزوویان وایە
باکورو باشوور لێك وەردەن
رۆژهەڵات و رۆژئاوا
لێك بترازێنن

ستار ئەحمەد